

TÜRKİYE' DE ÇALIŞAN ÇOCUKLAR VE RUH SAĞLIĞI

* **Burcu ÇAKALÖZ**

** **Doğa SEVİNÇOK**

ÖZET

Çocuk işçiliği ya da çalışan çocuklar olgusu, gelişmemiş ve gelişmekte olan toplumlar başta olmak üzere, tüm dünyanın gündeminde olan, çocukların ruhsal ve fiziksel gelişimlerini olumsuz etkileyebilen kronik bir sorundur. Yoksulluk, ebeveynlerin eğitimsizliği, göç, talep eden işverenlerin varlığı, çocuğun eğitim hizmetine ulaştırılmasındaki güçlük gibi sebepler, çocukların çalıştırılmasının altında yatan önemli unsurlardır. Türkiye İstatistik Kurumu 2012 yılı çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre, ekonomik faaliyetlerde çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı %5,9'dur. Çocuk işçiliğini azaltmaya yönelik olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün desteğiyle yürütülen projeler

başta olmak üzere, gösterilen tüm çabalara rağmen, çocuk işçiliği henüz ortadan kaldırılamamıştır. Çalışan çocuklarda; başta depresyon, alkol-madde kullanımı, saldırganlık olmak üzere, psikiyatrik sorunlarda artış söz konusudur. Bir taraftan suç işleme davranışında artış yaşanırken, diğer taraftan, suç içeren davranışlara (ihmal-istismar gibi) maruz kalma riski de bulunmaktadır. Sonuçta; çocuk işçiliğine yol açan etkenlerin belirlenerek, bu etkenlerle mücadele eden geniş kapsamlı kalkınma politikalarına ve çocukların ruh sağlıklarını korumaya yönelik müdahalelere ihtiyaç vardır.

Anahtar Sözcükler: çalışan çocuklar, psikiyatri, depresyon, çocuk suçluluğu

***Doç. Dr.** / Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

****Arş. Gör. Dr.** / S.B.Ü İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği

ABSTRACT

Child labor or working children is a chronic problem that affects the whole world, especially the under-developed and developing countries, also it may negatively affect children's mental and physical development. Poverty, lack of education of the parents, immigration, the presence of demanding employers and the difficulty of reaching to educational service of the child are important factors that may be the cause of employment of children. According to the results of TUIK child labor survey in 2012, the employment rate of children in economic activities in the 6-17 age group is %5.9. Despite all the efforts which especially the projects carried out

with the support of the ILO to reduce child labor, child labor has not been ended yet. There is an increase in psychiatric problems; especially depression, alcohol-substance abuse, aggression among working children. While there is an increase in criminal behavior, there is also risk of exposure to criminal behavior (such as negligence-abuse). As a result; there is a need for comprehensive development policies that effectively intervene these factors by identifying the factors that contribute to child labor, also for interventions to protect these children's mental health.

Keywords: working children, psychiatry, depression, child delinquency

GİRİŞ

Çocuk işçiliği ya da çalışan çocuklar olgusu, gelişmemiş ve gelişmekte olan toplumlar başta olmak üzere, tüm dünyayı etkileyen kronik bir sorundur. Çocuklar, ekonomik yetersizlik başta olmak üzere, çok farklı nedenlerle erken yaşta çalışmaya başlamaktadırlar. Sokakta, atölyede, fabrikada, tarım sektöründe erken yaşta çalışmaya başlayan çocuklar, çalışma esnasında ihmal ve istismara maruz kalabilmektedirler.

Çocuklar, aile gelirine katkı sağlamak için çocukluk dönemi ni yaşayamadan çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Erken yaşlarda ağır sorumluluklar üstlenmek zorunda kalan bu çocukların çalışma koşulları, fiziksel ve ruhsal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) ve Türk Medeni Kanunu (2002)'na göre; daha erken yaşta reşit sayılma durumu hariç olmak üzere, 18 yaşın altındaki her birey çocuk sayılmaktadır.^{1,2} On sekiz yaş altında çalışan her çocuk "çocuk işçi", "çalışan çocuk" olarak isimlendirilir. Yunanistan ve Portekiz hariç, Avrupa Birliği ülkeleri arasın-

da 15 yaş altında çocuk istihdamı mevcut değil iken, Türkiye'de bu sorun ciddi boyutlardadır. Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 verilerine göre, ekonomik faaliyette çalışan 6-17 yaş grubundaki çocuk istihdam oranı %5,9' dur.³

Bu yazıda; çocuk işçiliği kavramı, özellikleri, nedenleri, çalışma hayatının çocuk işçilerin ruh sağlığına etkileri ve Türkiye'de çocuk işçiliğinin durumu tartışılacaktır.

ÇOCUK İŞÇİ KAVRAMI

İşçi; Türk Dil Kurumuna (TDK) göre, başkasının yararına bedeni, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimsedir.⁴ Bir kişinin işçi sayılabilmesi için gerçek bir kişi olması, fiziksel veya zihinsel bir iş yapıyor olması, bir akidin varlığı, hizmetin karşılığının ücretlendirilmesi gerekmektedir. İşçi kavramı insanoğlunun mülkiyet kavramını geliştirmesinden sonra ortaya çıkmıştır. İnsanoğlunun yerleşik düzene geçişiyle mülkiyet kavramı gelişmiş ve bununla birlikte de işçi kavramı doğmuştur. İşçiler, günümüzde buldukları toplumlarda genellikle en alt kademededir ve çoğunlukla da en kalabalık toplum sınıfların-

1-Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 20 Kasım 1989.

2- Türk Medeni Kanunu (2002). T.C. Resmi Gazete, 1 Ocak 2002, sayı 4721.

3- TÜİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr

4- Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr

dan biridir.⁵ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 32. maddesi, çocuğun tehlikeli olabilecek ya da eğitimini engelleyebilecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ya da toplumsal gelişimi için zararlı olabilecek herhangi bir işte çalıştırılmasına karşı korunması gerektiğini belirtir.⁶ Sözleşme ayrıca devletlere, bu amaç doğrultusunda çalışma saat ve koşullarının düzenlenmesini ve yaptırım uygulamasını içeren yasal, idari, sosyal ve eğitimsel tedbirler alma çağrısında bulunur.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO); ülkelerdeki çalışma yasalarını düzenlemek, çalışma alanına ilişkin standartları geliştirmek gibi amaçlarla kurulmuştur. ILO'nun 138 sayılı sözleşmesi, çocuk işgücü ile ilgilidir ve bu sözleşmede istihdama kabulde asgari yaş sınırının 15 olduğu belirtilmiştir. ILO; 15-18 yaş arası bireyleri "çalışan çocuk", "genç çalışan" olarak tanımlamıştır.⁷ Türkiye'de çocuk ve genç işçilerin çalışmasına ilişkin usul ve esaslar 2004 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan; "Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ile tanımlanmıştır.

Bu yönetmelik, ILO'nun temel prensipleri kapsamında oluşturulmuştur. Bu yönetmelik; 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişiyi "genç işçi", 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişiyi "çocuk işçi" olarak tanımlamıştır. 15 yaşın altındaki çocuklara çalıştırılma yasağı getirmiştir.

ILO, çocuk tarafından yapılan her işi çocuk işçiliği olarak saymamaktadır. Eğer çocuğun çalıştırıldığı o iş; çocuğun ruhsal, fiziksel, sosyal gelişimini olumsuz yönde etkiliyor ise, bunu bir tür sömürü olarak nitelendirmektedir. Çocuklar iş hayatına atılmış olsalar da, bu çocukların tüm çocuklar gibi barınma, sağlık, eğitim, korunma hizmeti gereksinimi bulunmaktadır. Ancak bu çocuklar iş hayatına atıldıkları için eğitimlerinin geri kalması söz konusu olup, bu durum toplumun gelişmesini de olumsuz yönde etkileyebilecek bir sorundur. Türkiye'de de bu sorun ciddi boyutta olup, ekonomik faaliyette çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı %5,9'dur.⁸

ÇOCUK İŞÇİLİĞİ NEDENLERİ

Yoksulluk, çocukların çalıştırılmasının ardında yatan en önemli unsurlardan biri olarak

5- www.tr.wikipedia.org

6- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 20 Kasım 1989.

7- ILO (1995). International Programme on Elimination of Child Labour (IPEC).

8- TÜİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr

görülmektedir.⁹ Ebeveynlerin işsiz olması, çocuğun çalıştırılmasında etken olabilmektedir. Yıldız (2006); bu modelin, çocuk istihdam eden işverenlerin kararlarını tümünden dışlaması ve çocukların işveren tarafından çalıştırılma nedenlerini açıklayamaması sebebiyle yeterli bir model olarak görülmediğini belirtmektedir.¹⁰

Bulutay'a göre (1995); çocuklar ailelerinin geleneksel yaşamının sürdürülmesine katkıda bulunabilmek ve ailelerinin geliri giderlere yetmediği için çalıştırılmaktadırlar.¹¹ Ancak; bu yaklaşım da, çocukların çalıştırılma sebeplerinin tümüyle aileye indirildiği için eksik kalmaktadır.¹²

Ailelerin çocukların ihtiyaçlarını görememeleri, çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaları da, çocuk işçiliği için zemin oluşturmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliği, ekonomik büyümede dengesizlik, istihdam koşullarının yetersizliği, sosyal kargaşa, kent nüfusunun artışı kentsel yoksulluğu tetiklemekte ve bu da ailelerin çocuklarına karşı temel görevlerini

yerine getirememelerine yol açmaktadır. Ekonomik gerileme ve kentsel yoksulluğun artışı da çocuk işçiliğinde rol oynamaktadır.¹³

Çocukların çalıştırılmasının önemli nedenlerinden biri de, ülkenin eğitim olanaklarının sınırlı olmasıdır. Altyapı ile ilişkili nedenlerden dolayı eğitime devam edemeyen çocukların, çalışma yaşamına atıldığı belirtilmektedir.¹⁴

İşverenlerin talebi, çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmasına ilişkin mevzuatların yetersizliği ya da işyerlerinin yeterince denetlenememesi de çocuk işçiliğinin diğer nedenleri olarak sayılabilir.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK İŞÇİLER

Türkiye nüfusunun yaklaşık %30'unu çocuklar oluşturmaktadır. 2012 yılı TÜİK çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre, ekonomik faaliyette çalışan 6-17 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı %5,9'dur. Çocukların istihdam oranı; 6-14 yaş grubunda %2,6, 15-17 yaş grubunda ise %15,6'dır. İstihdam edilen çocukların %68,8'i erkek, %31,2'si ise kız çocuklarıdır.¹⁵

Dünya üzerinde, çocuk işçilerinin büyük bir kısmı tarım

9- Zeytinoğlu S (2001). Çalışan Çocukların İhmal ve İstismarı Ege Üniversitesi Yayınları no: 13, İzmir.

10- Yıldız Ö (2006). Türkiye'de çocuk işçi sorununun toplumsal görünümü. Journal of Qafqaz University. 18: 136-139.

11- Bulutay T (1995). Türkiye'de Çalışan Çocuklar. T.C.Başbakanlık devlet İstatistik Enstitüsü Uluslar arası Çalışma Örgütü, Ankara.

12- Yıldız Ö (2006) a.g.e.

13- Yıldız Ö (2006). a.g.e

14- İlik B, Türkmen Z (1994). İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar Araştırma Projesi Dökümanı, İLO Türkiye Yayınları, s.5, Ankara.

15- TÜİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr

sektöründe çalıştırılmaktadır. TÜİK 2012 yılı verilerine göre de, Türkiye'de çalıştırılan çocukların çoğu tarım sektöründe istihdam edilmektedir (%44,7, n: 399 bin). Bunu sırasıyla; sanayi sektörü (%24,3, n: 217 bin), hizmet sektörü (%31, n: 277 bin) takip etmektedir. 6-17 yaş grubundaki çocukların haftalık ortalama fiili çalışma süresi ortalama 40 saat olarak belirlenmiştir ki, bu süre bir çocuğun çalışması için oldukça uzun bir süredir. Bu çocukların %49,8'i eğitim hayatına devam ederken, %50,2'si okula gitmemektedir. Okula devam etmeyen çocukların haftalık ortalama fiili çalışma süresi 54,3 saat iken, okula devam eden çocuklarda bu süre 25,6 saattir.¹⁶

TÜİK (2013) 2012 yılı verilerine göre; ücretli ya da yevmiyeli olarak çalışan çocukların %3,4'ü sakatlanma ve yaralanma yaşamıştır. Üçte birine işyerinde yemek verilmemektedir. %36'sının haftalık izni yoktur ve %89'u için yıllık ücretli izin hakkı bulunmamaktadır.¹⁷ Bu sonuçlar; çocukların ülkemizde düşük ücretli, kötü çalışma koşullarında, uzun süreler ve eğitimlerini aksatarak çalıştırıldığını ortaya koymaktadır.¹⁸

16- TÜİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr

17- TÜİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr

18- TÜİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr

ÇOCUK İŞÇİLER VE RUH SAĞLIĞI

Türkiye'de çocuk işçilerde çalışma hayatının ruh sağlığına etkilerini araştıran kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. 11-18 yaş aralığını kapsayan ergenlik dönemi; çocukluk ile erişkinlik arası geçiş dönemi olup, kimlik arayışının belirgin olduğu bir dönemdir. Erikson E.H'nın psikososyal gelişim dönemine göre ergenlik döneminde, çocukluk çağında yaşanmış kavgalar, çatışmalar tekrar alevlenir. Bu dönem, genç 'kendisine göre' kim olduğu ve ne olacağı ile, 'başkalarına göre' kim olduğunu ve ne olacağını araştırmaya başladığı bir dönemdir.¹⁹ Cinsel kimliğinin, toplumsal kimliğinin, mesleki kimliğinin şekillendiği bir dönemdir ki, çalışan çocuklarda ve gençlerde kimlik gelişimi daha erken yaşlarda şekillenmek durumunda kalmaktadır. Bu dönemde çalışan gençler, bir yandan bu dönemin getirileri ve sorunları ile baş etmeye çalışırken, bir yandan da erken yaşta çalışma yaşamına girerek yetişkin sorumluluğu almaktadırlar. Ruhsal gelişimlerini tamamlayamadan küçük yaşta çalışmaya başlamak, çocukların ruhsal durumunu olumsuz etkileyebilmektedir.²⁰

Çalıştıkları için okula gideme-

19- Öztürk MO. Psikoanaliz ve Psikoterapi (2016). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları 1. Baskı, s:100-107 (Aktaran)

20- Bulut A (1997). Psikososyal gelişim sorunları. TİSK Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları. Ödül Tasarım, Ankara.

me, okuldan erken yaşta ayrılma, uygun olmayan arkadaş ilişkileri geliştirme, işyerlerinde uygun olmayan rol modellerinin varlığı, serbest zamanları kaliteli şekilde geçirmekte kısıtlılık, çalışma hayatının çalışan çocuk üzerindeki olumsuz etkilerindedir.

Yapılan birçok çalışmada, bu çocuklarda depresyon, sigara, alkol, madde kullanımı, şiddet ve saldırgan davranışlar ve suç eğilimde artıştan söz edilmektedir.^{21,22,23,24,25,26,27}

Depresyon, erişkinlerde olduğu gibi çocuk ve ergenlerde de sık görülen ruhsal bozukluklardan biridir ve kişinin sosyal, akademik, toplumsal işlevselliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Depresyon; aile içi problemler, okul başarısızlığı, sosyal sorunlar ve madde kullanımı gibi psikopatolojilere zemin hazırlayabilmek-

tedir.²⁸ Depresyonun prevalansı çocuklarda %1-2, ergenlerde %3-8'dir.²⁹ Ergenlerde görülen depresyonun etiyojisine ilişkin araştırmalarda, başlıca risk etmenleri dört grupta toplanmaktadır. Bunlar; genetik etmenler, çevresel etmenler, olumsuz yaşam olayları ve bireysel özelliklerdir. Aile içi sorunlar, sosyal sorunlar, akran ilişki sorunları, ebeveyn kaybı gibi olumsuz yaşam olayları bireyde depresyonun ortaya çıkması için risk etmenleri olarak sayılabilir.

Çalışan çocuklarda, ergenlik döneminde depresif belirtilerin daha fazla olduğunu saptayan çalışmalar bulunmaktadır. Çankırı ilinde yapılan çalışmada, çalışan çocukların %16,7'sinde depresif belirtilerin yüksek olduğu bulunmuştur.³⁰ Benzer şekilde, Diyarbakır ilinde yapılan bir başka çalışmada, 12-17 yaş aralığında olan ve sokakta çalışan çocuklar, çalışmayan çocuklarla depresif belirtiler açısından karşılaştırılmış ve sokakta çalışan çocukların depresif belirti düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.³¹

Ankara ilinde yapılan bir başka

21- Durualp E, Karadut T, Kul G, Özen E, Gül D (2010). Sokakta çalışan çocuklarda depresif belirtiler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 11:161-168.

22- Erdoğan MY (2012). Sokakta Çalışan Çocukların Depresif Belirti Düzeylerinin Taranması: Karşılaştırılmalı Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 28:77-87

23- Aysev A, Ulukol B, Ceyhan G (2000). Çalışan ve Okuyan Çocukların "Çocuklar için Depresyon Ölçeği" ile Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 53: 27-30.

24- Fişek G (1999). Çocuk istismar ve ihmali (Çocuk İşçilerin Sorunları, İçinde). 75-84.

25- Acar A (2007). Çalışan Çocukların Sorunları. 55-60.

26- Çatak B (2006). Çocuk İşçiliği için Risk Faktörlerini Belirleme: Çocuk İşçi ve Okuyan Öğrencilerin Sağlık Durumlarının Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Halk Sağlığı AD, Denizli.

27- Kızman Z, Bilgin R (2010). Sokakta çalışan yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır Örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 32: 269-311.

28- Taner Y (2007). Çocuk ve Ergenlerde Depresyon. *Türkiye Klinikleri Dergisi*. 3(47):41-45.

29- Lewinsohn P, Rohde P, Seeley J (1998). Major depressive disorder in older adolescents: prevalence, risk factors, and clinical implications. *Clin Psychol Rev*. 18:765-794.

30- Durualp E, Karadut T, Kul G, Özen E, Gül D (2010). Sokakta çalışan çocuklarda depresif belirtiler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 11:161-168.

31- Erdoğan MY (2012). Sokakta Çalışan Çocukların Depresif Belirti Düzeylerinin Taranması: Karşılaştırılmalı Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 28:77-87.

çalışmada da, okuyan ve çalışan toplam 331 çocuk depresif belirtiler açısından karşılaştırılmış, diğer çalışmalara benzer şekilde, çalışan çocukların depresif belirtili düzeyinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.³² Bu çalışmalarda, çalışan çocukların, anne-babalarının eğitim ve gelir düzeyleri düşük olan alt sosyoekonomik düzeyde yaşamaları, ekonomik güçlüklerinin bulunması, göç etmiş ailelerden geliyor olmaları, fazla sayıda kardeşe sahip olmalarının depresyon gelişimine katkı sağladığı³³, okula devam ediyor olmanın ise koruyucu rol oynadığı³⁴ ortaya konulmuştur. Tüm bu sonuçlar, koruyucu ruh sağlığı önlemlerinin alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu çocukları çalışmaya iten olumsuz yaşam koşullarının düzeltilmesi de, ruh sağlığı açısından önem arz etmektedir.

Çalışan çocuklarda yapılan bir çalışmada; başta sigara olmak üzere, alkol ve uçucu madde gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımının yüksek olduğu bulunmuştur.^{35,36,37}

32-Aysev A, Ulukol B, Ceyhun G (2000). Çalışan ve Okuyan Çocukların "Çocuklar için Depresyon Ölçeği" ile Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 53: 27-30.

33- Erdoğan MY (2012) a.g.e

34- Aysev A, Ulukol B, Ceyhun G (2000) a.g.e

35-Fişek G (1999). Çocuk istismar ve ihmali (Çocuk İşçilerin Sorunları, İçinde), 75-84.

36-Acar A (2007). Çalışan Çocukların Sorunları. 55-60.

37-Çatak B (2006). Çocuk İşçiliği İçin Risk Faktörlerini Belirlenmesi: Çocuk İşçi ve Okuyan Öğrencilerin Sağlık Durumlarının Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Halk Sağlığı AD, Denizli.

Bu sonuçlar; bireylerin ruhsal ve fiziksel durumlarını olumsuz etkileyebilecek önemli bir halk sağlığı sorununa işaret etmektedir. Ergenlik döneminde çalışan çocuklar üzerine yapılan farklı çalışmalarda bu çocukların, saldırgan davranış sergileme ve suça eğilimlerinin daha fazla olduğu bildirilmektedir.³⁸ Özellikle de, sokakta yaşamak zorunda kalan çalışan çocuklarda bu oranlar çok daha fazladır. Diyarbakır ilinde suç işleyen 30 çocuk üzerinde yapılan bir çalışmada, sokakta çalışan çocukların en çok hırsızlık suçunu işledikleri, aile yapılarının sorunlu olduğu, sokaklarda bağımlılık yapıcı madde kullanmaya yöneldikleri ve suça eğilim gösteren akran grubuna sahip oldukları yönünde bulgular saptanmıştır.³⁹ Suça karışma oranları yüksek saptanırken, diğer yandan da ihmal, istismar, şiddet gibi kötü muamelelere de maruz kalma riskleri yüksektir.⁴⁰ Çalışan çocuğun suça yönelmesinin, büyük ölçüde içinde bulunduğu olumsuz yaşam koşullarından kaynaklanıyor olması sebebiyle, öncelikle bu olumsuz koşulların düzeltilmesi mutlak gereklidir.

38-Kızman Z, Bilgin R (2010). Sokakta çalışan yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır Örneği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 32: 269-311.

39-Kızman Z, Bilgin R (2010). a.g.e

40-Zeytinoğlu S (2001). a.g.e

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk işçiliği az gelişmiş toplumlar başta olmak üzere, tüm toplumları ilgilendiren bir sorundur. Çocuk işçiliğini azaltmaya yönelik ILO'nun desteğiyle yürütülen projeler başta olmak üzere, gösterilen tüm çabalara rağmen henüz çocuk işçiliği ortadan kaldırılamamıştır. Çalışan çocuklar da başta depresyon, alkol-madde

kullanımı, suç içeren davranışlar, saldırganlık riski ve ihmal, istismara maruz kalabilme risklerinin bulunması sebebiyle bu çocukların özenle korunması gereklidir. Çocuk işçiliğine yol açan yoksulluk, eğitimsizlik, göç, sağlıksız kentleşme ile mücadele eden geniş kapsamlı kalkınma politikalarına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Acar A (2007). Çalışan Çocukların Sorunları. 55-60.
- Aysev A, Ulukol B, Ceyhun G (2000). Çalışan ve Okuyan Çocukların "Çocuklar için Depresyon Ölçeği" ile Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 53: 27-30.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 20 Kasım 1989.
- Bulut A (1997). Psikososyal gelişim sorunları. TİSK Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları. Ödül Tasarım, Ankara.
- Bulutay T (1995). Türkiye'de Çalışan Çocuklar. T.C.Başbakanlık devlet İstatistik Enstitüsü Uluslar arası Çalışma Örgütü, Ankara.
- Çatak B (2006). Çocuk İşçiliği için Risk Faktörlerini Belirlenmesi: Çocuk İşçi ve Okuyan Öğrencilerin Sağlık Durumlarının Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Halk Sağlığı AD, Denizli.
- Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (2004). T.C. Resmi Gazete, 6 Nisan 2004, sayı 24425.
- Durualp E, Karadut T, Kul G, Özen E, Gül D (2010). Sokakta çalışan çocuklarda depresif belirtiler. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 11:161-168.
- Erdoğan MY (2012). Sokakta Çalışan Çocukların Depresif Belirti Düzeylerinin Taranması: Karşılaştırılmalı Çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 28:77-87.
- Fişek G (1999). Çocuk İstismar ve İhmali (Çocuk İşçilerin Sorunları, İçinde). 75-84.
- ILO (1995). International Programme on Elimination of Child Labour (IPEC).
- İlik B, Türkmen Z (1994). İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocuklar Araştırma Projesi Dökümanı, ILO Türkiye Yayınları, s.5, Ankara.
- Kızman Z, Bilgin R (2010). Sokakta çalışan yaşayan çocuklar ve suç: Diyarbakır Örneği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 32: 269-311.
- Lewinsohn P, Rohde P, Seeley J (1998). Major depressive disorder in older adolescents: prevalence, risk factors, and clinical implications. Clin Psychol Rev.18:765-794.
- Öztürk MO. Psikoanaliz ve Psikoterapi (2016). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları 1. Baskı, s:100-107 (Aktaran)
- Taner Y (2007). Çocuk ve Ergenlerde Depresyon. Türkiye Klinikleri Dergisi. 3(47):41-45.
- Türk Medeni Kanunu (2002). T.C. Resmi Gazete, 1 Ocak 2002, sayı 4721.
- TUİK (2013). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012. Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr
- Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr
- Yıldız Ö (2006). Türkiye'de çocuk işçi sorununun toplumsal görünümü. Journal of Qafqaz University. 18: 136-139.
- Zeytinoğlu S (2001). Çalışan Çocukların İhmali ve İstismarı Ege Üniversitesi Yayınları no: 13, İzmir.
- www.tr.wikipedia.org